

*Nordisk klarspråksforskning
samlet i Sakprosa nr. 2/2015*

Johan Tønnesson, professor i sakprosa
Institutt for lingvistiske og nordiske studier,
Universitetet i Oslo
Hovedredaktør for det nordiske tidsskriftet sakprosa.no

Johan.tonnesson@iln.uio.no
Sakprosasiden.no

Hvorfor forskning om klarspråk? *Så mange spørsmål...*

Brev fra Ida Seljeseth, mai 2015:

- Hva er det egentlig som gjør en tekst forståelig?
- Hvordan kan man teste forståelighet i tekst?
- Hva skiller klarspråk på papir fra klarspråk digitalt?
- Hvordan utformer man et mest mulig effektivt og levedyktig klarspråkprosjekt?
- Hva er det som må være forståelig for at en tekst skal kunne kalles klarspråklig?
- Hvordan kan vi unngå at klarspråk blir en hvilepute som gjør borgerne mindre engasjerte i statens beslutninger?
- Bør alle tekster klarspråkes?
- Kan klarspråk misbrukes?
- Hva koster et klarspråkprosjekt, og hva tjener man på det?
- Er klarspråk egentlig tidsbesparende?
- Hva gjør egentlig klarspråk med tillitsforholdet mellom borgerne og offentlig sektor?
- Finnes det noen regler som kan påføres alle tekster, uavhengig av kontekst, som automatisk gjør dem klarspråklige? Kan man egentlig være både klarspråklig og nyansert på en gang?
- Hva motiverer hverdagsforfatterne til å skrive klarspråklig?
- Må teksten være blottet for litterære virkemidler for å være klarspråklig?
- Dette er bare noen spørsmål som svever akademisk ubesvart rundt i klarspråkuniverset.

Forskning om klarspråk: Tre perspektiver

1. Deltakerperspektiv: Hvordan gjøre språket klarere og hvordan oppnå effekter av klarspråkarbeid?
2. Selvkritisk perspektiv fra språk- og tekstvitenskap: Er det mulig å sette opp faglig holdbare regler for hva som er klart språk?
3. Utenfra-perspektiv: Kan økt oppmerksomhet om klarspråk styrke uønsket maktutøvelse og dermed svekke demokratiet?

Det nordiske vitenskapelige open access-tidsskriftet *Sakprosa*: Temanummeret om klarspråkforskning 2015

- Temareaktører: Andreas Nord (Göteborgs universitet) og Catharina Nyström Höög (Högskolan i Dalarna/Uppsala universitet)

Redaksjonelt: Klarspråk og klarspråksarbeite – eit tema i tiden

Tre vesentlige utfordringer:

- *Legitimeringen*: «Hur kan vi legitimera stråvan efter ett begripligt myndighetsspråk i en värld som präglas av ökad språklig mångfald, og d r klarspr kets mål bara blir en möjlig norm jämfört med andra krav som oppløsning, lättläst eller tolkning?»
- *Rekkevidden*: «Vad ska egentligen vara fokus før arbeidet og hur f rh ller det sig till andra projekt f r bättre kommunikation?»
- *Effektene*: «Hur ska arbeidet se ut f r att oppnå de mål som st lls opp i ulike måldokument?»

Savnes:

En internasjonal arena for klarspr kforskning

Anne Kjærgaard:

Påvirker omskrivninger af tekster fra det offentlige borgernes forståelse – og hvordan?

- Nærstudie av et brev fra det danske likningsvesenet SKAT till dansker med restskatt.
- Over 700 informanter har svart på spørsmål om forståelse av tre ulike versjoner av brevet, og den versjonen som fikk “erhvervsprogprisen” 2011 er ikke uten videre den mest forståelige.

«Denna undersökning är en av de första i sitt slag på nordiskt håll och ger oss ny kunskap om att revideringar inte alltid leder till bättre förståelse på alla plan.»

Saga Bendegard :

Klarspråksarbetes villkor i samband med EUs rättsaktsöversättning

- Mottakergruppen er så variert at det er vanskelig å følge klarspråkråd
  - Oversettelsene er EU-tekster, ikke svenske tekster
  - Begrepet klarspråk blir omtolket
- «Artikeln ger dessutom intressanta perspektiv på mottagare och hur mottagare upplevs av de som skapar de svenska EU-texterna.»

«I Pontus uttalande, där hans första reaktion på frågan om vem texterna riktar sig till är att skratta och svara “ingen höll jag på att säga”, märks även en annan återkommande tendens, nämligen att texterna ofta upplevs sakna mottagare. Uppfattningen att ingen läser de översatta texterna är tydlig och framförs av flera deltagare vid alla tre enheterna»

Åsa Wengelin:

Mot en evidensbaserad språkvård?

En kritisk granskning av några svenska klarspråksråd i
ljuset av forskning om lesbarhet og språkbearbetning

- “Pensum-artikkel”!
- Kritisk gjennomgang av den forskningen som (sannsynligvis) er det empiriske grunnlaget for klarspråkarbeidets råd og anbefalinger.
- Forslag til nye forskningsoppgaver

Åsa Wengelin:

Mot en evidensbaserad språkvård?

En kritisk granskning av några svenska klarspråksråd i
ljuset av forskning om läsbarhet och språkbearbetning

- Beleggene for språkrådene baserer seg på **gammel forskning**
- På ordnivået baserer de seg i stor grad på forskning om **engelsk språk**
- Forskningens formål har ikke vært å lære om tekstforståelse, men om bearbeidelse av språklige enheter isolert – **uten å ta hensyn til kontekst**
- Gammelt perspektiv som bør tas opp igjen: At skribentenes oppgave er å **aktivere** og bidra til **leserens bakgrunnskunnskaper**, snarere enn å produsere et “enkelt språk”.

Lena Lind Palicki och Andreas Nord:

Från demokratisk rättighet till tips och småknep i skrivandet. Några nedslag i det svenska klarspråksarbetet

- Den demokratiske ideologien bak klarspråkpolitikken forsvinner på klarspråk-kursene
- I stedet kommer argumenter om effektivitet og besparelser
«I artikkelns avslutning diskuterar vi därför om klarspråksprosjektet risikerar att tunnas ut och förlora sin legitimitet.»

Catharina Nyström Höög:

Värdegrundstexter – ett nytt slags oppdrag for klarspråksarbetet?

- “värdegrundstexter”, en slags erklæringer om den enkelte offentlige institusjons gode verdier.
- Ikke umiddelbare lesbarhetsvansker, selv om de mange abstrakte ordene kan gi problemer.
- Kommunikativt uklare
- Kan skjule problemer, ettersom de er formulert som påstander (“vi er effektive!”) snarere enn som oppfordringer (“vi skal være effektive!”).

Catharina Nyström Höög:

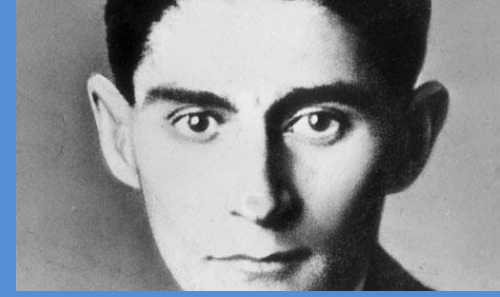
Värdegrundstexter – ett nytt slags uppdrag för klarspråksarbetet?

«“You end up doing the document rather than doing the doing” Ahmed (2007) [...] Det finns en risk att värdegrundstexterna fungerar på liknande sätt.»

Dekan på JUS, UiO

Forfatter av *Foran loven*

Hans Petter Graver:

Kafkas 5 teser om Lovspråk Om hvordan lovens lovhet påvirker lovspråket

Klarspråk endrer ikke lovens lovhet. Men klarspråkarbeidet forteller oss hva som er dagens lovgiverideal, hvordan lovgiveren ønsker å fremstå. Ikke som en autoritær fyrste, ikke som en komité av teknokrater, men som en omsorgsperson som tar folk på alvor, er handlingsorientert og tar ansvaret for folks gode opplevelser. Dette er vel og bra, og det er kanskje også det synet på staten som folk vil ha i en tid hvor stadig mer av tilværelsen dreier seg om å konsumere det som kommer fra underholdningsindustrien og velferdssektoren. Og det er viktig å gi folk det de vil ha. Men det er også viktig ikke å kaste dem blår i øynene.